

CULTURA / ESPECTACLES

OPINIÓ

La guerra vista en dibuixos

Josep Maria Figueres *

He tingut la sort de conèixer personalment en llargues xerrades per recuperar el seu passat periodístic Avel·lí Artís-Gener, Tísner, i Pere Calders, havent llegit prèviament tot el que feia referència a la seva activitat periodística en els diaris d'abans de la guerra dita civil. Posteriorment he llegit les memòries de Tísner i no puc estar-me a dir que són les més amenes de les que s'han fet aquesta generació. Algunes poden ser àgils i suggerents, les de Manuel Ibàñez Escofet, altres poden ser documentalment bàsiques, les de Francesc Cambó, però que es llegeixin com un article de Josep Pla o Eugeni Xammar, que siguin fresques com un poema de Josep Carner o de Josep Maria de Sagarra, incisives com la prosa d'*El Be Negre* només n'hi ha unes: les de Tísner. Pere Calders té un sentit comú i una humanitat com la de Josep Maria Espinàs, un domini lingüístic com qualsevol dels noucentistes i una alegria interna com la dels modernistes. Fer que aquests dos monstres ofereixin una visió esquemàtica d'una realitat vital escruixidora, una guerra, i per a molts encara "la" guerra, i ho facin mitjançant l'element més simple per excel·lència, el dibuix, és senzillament una caixa de sorpreses.

Lluís Solà i Dachs, l'home, amb Josep M. Cadena, que coneix més bé la història de l'humor català, al qual ha dedicat nombrosos llibres, ha posat en solfa l'antologia de dibuixos que, publicats a *L'Esquella de la Torratxa* que dirigien conjuntament Tísner i Calders, ens ofereixen una visió que només coneixíem els lectors dels fulls esgrogueïts pel temps o els lectors de l'edició facsimilar de *Leteradura* del 1979, que inclou només del 17 de juliol al 25 de desembre de 1936. L'antologia de Solà arriba fins al gener del 1939.

Lluís Solà és un home meticulós, ho conec per experiència per les hores que vàrem passar plegats tot preparant l'exposició *Història i Humor gràfic*, on férem un recorregut per més d'un segle d'història del nostre periodisme tot antologant acudits i fent-ne els pertinents comentaris. La feina va ser bàsicament la tria; classificar i redactar no era res comparat amb la dificultat de triar només uns dos o tres acudits dels tres o quatre mil que pre-escollirem.

Malauradament el catàleg és encara inèdit però l'exposició, feta a la Virreina pel diari *Avui* el 1981, fou un èxit de públic com ho era *L'Esquella* de la guerra i com ho eren els acudits de Tísner i Calders, que amb ardidesa i gosadia es dedicaven a satiritzar tant els feixistes com els emboscats, els especuladors com els milicians de la reraguarda que no anaven al front. Res per verd i lògicament, recordem que Josep M. Planes, director d'*El Be Negre*, fou assassinat a Barcelona pel mateix fet, valentia a criticar el que no rutllava a la reraguarda, es van haver d'imposar les mesures de seguretat personal. Un altre periodista, Ventalló, i què bé ho saben Tísner i Calders! es va haver d'exiliar, però no el 1939 fugint dels feixistes, sinó en plena guerra i escapant-se del propi bàndol.

Els acudits són desiguals, però no es pot demanar a ningú la genialitat permanent. Tots són d'una qualitat que aplega tant el lèxic, i ho fan escriptors i que dominen el llenguatge amb una cura que arriba a extrems insospitats davant la ignorància que patim per culpa precisament de les conseqüències de la guerra, com el dibuix, d'un valor referencial i de línia, sovint, clara, conceptual i extremadament la concissió en la utilització de nombrosos recursos gràfics, i la visió ideològica, tot i que a vegades es troben acudits intranscendents, que provoquen el somriure plàcid, al costat dels incisius de somriure d'ira o ganyota de dolor com els dels bombardeigs o de la fam.

El llibre és un document que ens apropa més a la guerra des de la perspectiva popular que la lectura dels comunicats del front: s'ha fet una selecció que es dona conjunta i té el valor de la depuració vista instantàniament i amb la perspectiva de l'humor intel·ligent. La Campana, una editorial que pensa les obres i vol treure profit dels autors del país en moments que les traduccions s'imposen arreu, s'ha apuntat un notable èxit de prestigi amb aquests *Dibuixos de guerra* que descobreixen un Calders amb K, signava Kalders, i un Tísner jove als quals el risc no va fer perdre la bonhomia. ■

*Josep Maria Figueres és periodista